

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО КОМПОНЕНТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2М курсу, групи 12-211
спеціальності 014 Середня освіта (Трудове
навчання та технології)

Освітньо-професійної програми Середня освіта
(Трудове навчання та технології)

Борисевич Ольга Миколаївна

Керівник к.п.н., доцентка Шпак Лариса
Миколаївна

Рецензент: к.п.н., доцентка Блах Валерія
Сергієвна

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти	6
1.1 Сутність і структура розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти.....	6
1.2 Проектна діяльність як засіб розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти на заняттях «Технологій».....	14
РОЗДІЛ 2. Методика розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів у процесі профільного технологічного навчання	22
2.1 Особливості використання проектної технології на заняттях профільного технологічного навчання учнів засобами розробки театрального костюма.....	22
2.2 Методичні особливості розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів 11-х класів засобами створення театрального костюма.....	33
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність дослідження розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів пов'язана з потребою української освіти в модернізації та інноваційному розвитку педагогічного процесу, щоб зробити його керованим, відтворюваним і провідним до очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності, відповідним поставлених цілей і прогнозованому професійному самовизначенню суб'єктів освітньої діяльності.

У сучасній середній освіті досить гостро стоїть проблема технологічної підготовки учнів, що робить актуальним завдання розвитку їх особистісного творчого потенціалу на інноваційних засадах модернізації технологічної освіти. Саме тому, так важливо стало визначення творчого компонента технологічної підготовки учнів саме в профільній середній освіті.

Одним з ефективних шляхів реалізації завдань технологічної освіти розглядаються проблемні і дослідницькі методи навчання, і, зокрема, велику увагу за останнє десятиліття віддається проектній діяльності щодо розвитку творчих можливостей учнів на заняттях технологій.

Перевага використання проектної діяльності у вирішенні зазначеного вище завдання полягає в тому, що його зовнішній і внутрішній зміст дозволяє реалізувати основні цілі технологічної освіти учнів на сучасному етапі, і, саме проектна діяльність може реалізуватися як у процесі академічного навчання, так і в рамках профільної технологічної підготовки учнів.

Можливості проектної діяльності щодо розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів, а також потенціал, закладений в такому освітньому інструменті, як курси за вибором, може бути ефективно об'єднані в роботі учнів над певної тематичної областю – навчальним модулем змісту технологічного навчання (декоративно-прикладна творчість, дизайн предметів інтер'єрного призначення, художні ремесла тощо), яка може стати

ефективним засобом формування потреб до творчого саморозвитку учнів на заняттях технологій.

В даному дослідженні таким засобом виступає театральний костюм і технологічні основи ознайомлення з ним учнів старших класів.

Саме тому, темою нашого дослідження було обрано: «Розвиток творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційна робота відповідає тематичному плану науково-дослідної роботи кафедри обліку, фінансів та підприємництва на виконання науково-дослідної роботи «Формування професійних компетентностей майбутнього фахівця технологій».

Мета дослідження є теоретичне обґрунтування і розробка методичних рекомендацій щодо розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти засобами створення театального костюма.

Відповідно до визначеної актуальності й мети нами було сформульовано **завдання дослідження**:

1. Визначити зміст і структуру творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти.

2. Визначення можливостей проєктної діяльності як засобу розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти на заняттях технологій.

3. Визначення методичних особливостей розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів 11-х класів та розробки методичних рекомендацій щодо організації проєктної діяльності засобами створення театального костюма.

Об'єкт дослідження: процес технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: розвиток творчого компонента технологічної підготовки учнів 11-х класів засобами розробки театрального костюма.

Методи дослідження: теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної, спеціальної, довідкової літератури з проблеми дослідження; опитування (інтерв'ювання); бесіда, пряме і непряме спостереження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні процесу розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів, що складається з взаємопов'язаних процесів розвитку особистісно-орієнтованої потреби в трудовій самоорганізації діяльності, розвитку морально-ціннісних професійних орієнтацій і позитивних відносин до соціально-трудової діяльності.

Практичне значення полягає у розробці методичних рекомендацій до курсу за вибором «Дизайн театрального костюма» в закладах загальної середньої та позашкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження докладались на засіданні кафедри обліку, фінансів та підприємництва та наукових конференціях, а, також на V Усеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах» та на V Міжнародній конференції «Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти».

Публікації.

Борисевич О.М. Реалізація змісту трудового навчання засобами сучасних педагогічних технологій / О.М. Борисевич // Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах: збірник наукових праць за матеріалами V Усеукраїнської науково-практичної конференції. — Х. : книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2020 – С. 385-387 [4].

РОЗДІЛ 1

Теоретичні основи розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти

1.1 Сутність і структура розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти

Базовим поняттям в нашій роботі виступає творчість, яка в більшості досліджень виступає як цілеспрямована діяльність людини по створенню нових цінностей, які мають особистісне та суспільне значення [5].

Наступним за важливістю поняттям виступає творча самореалізація, котра в психологічній літературі розглядається «як максимальне розкриття творчих здібностей, а в педагогічній літературі розглядається як базовий напрямок в структурі цілей освітньої діяльності» [21].

Творчий потенціал у нашому дослідженні, слідом за дослідниками буде розглядатися як ціннісний ресурс, який представляє собою інтеграцію особистісних якостей, що дозволяють успішно включитися в творчу діяльність, проявляти суб'єктність не тільки в навчальній, навчально-професійної, професійної діяльності на творчому рівні, а й в інших сферах життєдіяльності [12].

Ця якість представляє інтегративну характеристику особистості, в структуру якої входять мотиваційний, інтелектуальний, комунікативний, моральний та естетичний компоненти. По відношенню до творчого потенціалу творча здатність в нашому дослідженні розглядається як «універсальний актуалізований у продуктивній діяльності потенціал. і полягає в здатності до творчого вирішення завдань будь-якої діяльності. Творчі здібності учня в області як суб'єкта творчої діяльності визначаються як система особистісних здібностей (уява, оригінальність, здібність до

естетичної оцінки, комунікативно-творча здатність знань (теоретичних і технологічних основ), умінь (художньо-технологічних), спрямованості (естетична потреба), характеру (емоційно-естетична чуйність), що спонукають учнів до творчого розвитку і саморозвитку. Домінуючим елементом, що забезпечує її динамічність, дослідниками висувається естетична потреба як стійка спрямованість на технологічну творчу діяльність. [42].

«Творчі здібності нами розглядаються як органічна єдність високого рівня знань свідомої особистості з її природними задатками, індивідуальними особливостями, розвиненими, удосконаленими в процесі спеціально організованої творчої діяльності, спрямованої на прояв особливостей кожного, на задоволення духовних, естетичних, моральних потреб особистості та суспільства. Процес організації творчої діяльності в нашому дослідженні ґрунтувався на єдності раціонального, емоційного і діяльнісного компонентів творчого розвитку особистості.» [44]

Під творчими (креативними) здібностями учнів також розуміють «комплексні можливості учня в скоєнні діяльності і дій, спрямованих на створення нового об'єкту діяльності. Креативність охоплює певну сукупність мислинневих і особистісних якостей, що визначає здатність до творчості.» [10]

У психології дослідники акцентують увагу на умовах розвитку творчих, здібностей; розвиток у сприятливому освітньому середовищі, коли надаються можливості створювати продукти творчої діяльності, використовуючи оригінальні форми самовираження особистості без орієнтування на їх зовнішню оцінку.

С. Л. Рубінштейн дає визначення здібностей, а саме: «вважаючи їх синтезом певних властивостей особистості, що складають готовність до активної і продуктивної діяльності». [30]

Значний внесок у розробку теорії розвитку здібностей і обдарувань вніс Б. М. Теплов. «Центральним завданням психології і педагогіки є не

ранжування здібностей і обдарованості за ступенем вираженості їх рівня розвитку, а - аналіз якостей. [35]

Автор стверджує, що «успішність певних, видів діяльності, в тому числі творчості, залежить не просто від певного виду здібностей, а й від сукупності різних здібностей. При цьому пластичність нервової системи передбачає можливість компенсації одних властивостей іншими». Тут, на думку Б. М. Теплова, «є база розвитку творчого мислення.» [36]

Важливий для розуміння природи творчості аспект міститься в розподілі Я. А. Пономарьова, згідно з яким «творчість, в широкому сенсі, розглядається як механізм розвитку, як взаємодія, яка веде до розвитку. У своїх експериментальних дослідженнях він виявив генетичні передумови творчості, універсальні психологічні механізми та індивідуальні властивості творчого мислення. Він чітко виділив фази творчого процесу, показавши зв'язок несвідомого і свідомого в процесі «визрівання творчій думки». [26]

Креативність Я. А. Пономарьов розглядає як «компонент самореалізації, як провідну властивість особистості». [27]

О. К. Тихомиров звернув увагу на те, що для народження нових ідей необхідно перш за все розуміти, в які саме нові зв'язки, в якому обсязі, в якій послідовності та якими засобами включається об'єкт. О. К. Тихомиров висуває на перший план «суб'єктивність процесу рішення задачі, тобто те, що відрізняє власне людське продуктивне мислення від функціонування кібернетичних пристроїв. На його думку, такими моментами є цілеутворення, смислоутворення, емоційна регуляція, котра пов'язана мотивами і потребами.» [41]

Таким чином, в більшості досліджень можна виділити наступні компоненти творчих здібностей і творчої діяльності: творча активність і спрямованість особистості, мотиваційна активність особистості, здатність логічно мислити, інтуїція, світоглядно-етичні властивості особистості, моральні якості особистості, комунікативні здібності особистості,

самостійність і незалежність мислення і поведінки, критичність і самокритичність, дар сумніву.

Структура навчально-творчої діяльності узагальнено в роботах Я.А. Пономарьова, О.В.Трошкына, Л.М.Шпак та ін. [26; 42; 44]

Ці компоненти структуровані в наступну організацію творчої діяльності (табл1.1.)

Таблиця 1.1

Компоненти творчої діяльності

Компоненти	Характеристика
Змістовно-операційний	Забезпечує реалізацію спонукань до навчально-творчої діяльності. У більшості досліджень виступає в якості основного компонента творчості. Особливе місце в ньому займають інтелектуальні здібності та вміння особистості, які включають в себе інтелектуально-логічні вміння та інтелектуально-евристичні здібності.
Мотиваційний	Забезпечує спрямування на творче засвоєння знань, включає в себе мотиви творчого засвоєння і мотиви оволодіння вміннями такого роду.
Світоглядний	Визначає позицію особистості в процесі діяльності і в оцінці її результатів. В якості основних світоглядних властивостей особистості, що сприяють успішності творчої діяльності в процесі навчання, виділено: 1. Здатність відстоювати свою творчу позицію. 2. Усвідомлення особистістю своїх світоглядних властивостей.
Рефлексивний	Впливає на оцінювання своїх досягнень, рис

	своєї особистості і коригування їх. Забезпечує облік думки інших людей при визначенні власної позиції і самооцінці. Дозволяє співвідносити прикладені зусилля з отриманими результатами своєї діяльності.
Емоційний	Впливає на форми вираження потреб, передує діяльності, спонукаючи і направляючи її. Завдяки емоціям особистість регулює свою поведінку і, співвідносить її з поведінкою інших людей, з якими він вступає в спілкування.
Комунікативний	Пов'язаний з усіма сторонами людської свідомості і проявляється у формуванні відносин між людьми, в обміні уявленнями, образами, ідеями, розкритті суб'єктивного світу однієї людини для іншої, і головне, в досягненні соціальної спільності при збереженні індивідуальності.

Наступний погляд на структуру творчої діяльності виділяє чотири основні етапи творчості: I етап - усвідомлення, постановка і формулювання проблеми; II етап - знаходження принципу рішення проблеми, нестандартної задачі; III етап - обґрунтування і розвиток знайденого принципу, теоретична (наукова творчість), конструкторська (технічна творчість) і технологічна розробка цього принципу (художня творчість); VI етап - практична перевірка гіпотези, практична реалізація проекту. [33]

Аналіз змісту виділених етапів творчості дозволяє зробити висновок про те, що перші три етапи являють собою пізнавальну діяльність, а четвертий етап - рівень безпосередньої творчості. Це також відповідає виділеним в психологічній науці етапів розвитку уяви, яка, як відомо,

поділяється на репродуктивну і продуктивну. Л.С. Виготський підкреслює: «на першому, етапі розвитку уяви необхідно так організувати діяльність дитини, щоб, вирішуючи наочно-образні завдання, йому приходилось щось домислювати і уявляти. На другому етапі важливо залучати в якості допомоги власний досвід дитини. На третьому, більш-високому етапі розвитку уяви, діяльність не повинна бути жорстко задана і нормована, забезпечуючи можливість прояву оригінальності і ініціативи. Третя фаза (виконавча) - спрямована на реалізацію задуму, вдосконалення моторних і виконавських навичок. У цій фазі творчості реалізується задумане в дії, контролюються проміжні результати, удосконалюються способи виконання. [6]. Таким чином, вводячи четвертий етап, підкреслює, що ефективність творчого процесу залежить від якості реалізації етапів пізнавальної діяльності або етапів реалізації можливостей репродуктивної уяви.

Проаналізуємо умови розвитку творчості в процесі освітньої діяльності взагалі, і конкретно, в процесі технологічної підготовки висунуті сучасними дослідниками [17].

Освітній процес - провідний засіб формування креативності учнів, тобто, таких індивідуально-психологічних властивостей особистості, які забезпечують успіх її евристичної продуктивної навчально-пізнавальної діяльності.

Теоретичні дослідження в даний час заперечують тотожність творчих здібностей особистості і рівня її знань, умінь і навичок. Творчі здібності виявляються, виявляються лише в активній продуктивній діяльності (наприклад, дидактичної гри).

В рамках дослідження можливостей розвитку творчого потенціалу учня в процесі технологічної підготовки великий інтерес представляють дослідження Н. Медведєва, де вказана якість (творчий потенціал) розглядається як процес і особистісний результат становлення, дозволяє виходити на більш високий рівень суб'єктності і здійснювати творчий

саморозвиток, бути готовим до самореалізації у творчій діяльності в різних сферах життєдіяльності людини. [20]

Процес розкриття творчого потенціалу, накопичення досвіду творчої діяльності відбувається протягом усього життя людини, але найбільш важливий його етап припадає на період навчання учня в закладі загальної середньої освіти. При цьому суб'єкти освітньої діяльності потребують створення певних умов протягом навчання, котрі полягають, перш за все, в наданні можливості самостійно здобувати і засвоювати певні знання.

Ю.Л. Хотунцев у зв'язку з цим висовують поняття «стиль» освітнього процесу в сучасному закладу загальної середньої освіти стосовно освітньої галузі «Технології», який розглядається як «цілеспрямоване навчання творчості». [43]

Виходячи з даних, отриманих в ході теоретичного аналізу наукових досліджень, наведених вище, можна відзначити, що основними умовами розвитку творчості учнів є тривалість і діяльнісний характер впливу.

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року в якості головної мети визначає: «забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за такими напрямками: ухвалення нових державних стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків; підвищення мотивації вчителя шляхом підвищення рівня його оплати праці, надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання; запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня); удосконалення процесу виховання; створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти новий зміст освіти і набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; децентралізація та ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи;

справедливий розподіл публічних коштів, що сприятиме рівному доступу усіх дітей до якісної освіти; створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків; створення необхідних умов для навчання учнів безпосередньо за місцем їх проживання, зокрема у сільській місцевості, або забезпечення регулярного підвезення до шкіл». [14]

Реформування структури загальної середньої освіти передбачає перехід до 12-річної загальної середньої освіти із трирічною профільною школою академічного або професійного спрямування. Профільна школа академічного спрямування сприятиме забезпеченню поглибленого вивчення окремих навчальних предметів з урахуванням здібностей та освітніх потреб учнів і продовженню їх навчання у закладах вищої освіти, а професійного спрямування - здобуттю першої професії та можливості вступу до закладів вищої освіти.

Для реалізації головної мети освіти при побудові конкретних курсів за вибором, як спільної справи, може бути визначено формування в учнів досвіду творчої діяльності.

Основними компонентами суб'єктного досвіду творчої діяльності є мотивація творчості, здатність творчо мислити, здібність до творчої співпраці, досвід використання отриманих знань у нестандартних ситуаціях, досвід технічної творчості, а також усі вирішені проблеми і творчі завдання. Розглянемо структуру і зміст зазначених компонентів:

1) Мотивація творчості обумовлена інтересом до навчального предмету, усвідомленням необхідності його вивчення для підготовки до майбутньої професії. На мотивацію впливає як думка оточуючих, так і внутрішні установки того, хто навчається. Цей вид мотивації творчості підвищує задоволення, отримане від рішення творчих завдань.

2) Здатність мислити творчо - найважливіша складова досвіду творчої діяльності. Творче мислення має низку специфічних рис, що виявляються в процесі вирішенні проблем: здатністю до подолання стереотипів мислення;

здатністю до пошуку рішення в умовах невизначеності, коли критерії правильності дій виробляється самим учнем; здатністю до виявлення проблем; здатністю до подолання інтелектуальних труднощів; здатністю до співпраці.

3) Досвід використання наявних знань при вирішенні проблем. Поступове прилучення учнів до творчості підвищує його рівень і розширює можливості його використання суб'єктами освітньої діяльності.

4) Запропановані учням навчальні творчі завдання. У міру накопичення числа вирішених творчих завдань, кожен учень опановує загальні способи пошуку оригінального рішення, а саме, евристичними: бачення нової функції об'єкта, усвідомлення структури об'єкта, пошук альтернативи рішення комбінування раніше відомих способів вирішення, розширення області, пошуку рішення; аналіз і зіставлення різних варіантів вирішення проблеми; ретельне опрацювання варіантів рішення; реєстрація проміжних результатів пошуку та інше.

5) Досвід технічної творчості багато в чому визначає успіх вирішення експериментальних завдань з фізики, хімії та інших навчальних предметів, що вимагає проектування майбутнього виробу (виникнення ідеї, вибір матеріалу, побудова креслення), а також вміння роботи з різним матеріалом.

Розглянуті компоненти дозволяють врахувати змістовні, процесуальні, особистісні та комунікативні аспекти творчості і в своїй сукупності визначають творчу результативність кожного учня в процесі освітньої діяльності в процесі технологічного навчання. Тому, саме проєктна діяльність може виступати засобом розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти.

1.2 Проєктна діяльність як засіб розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти на заняттях «Технологій»

Заслугою сучасної вітчизняної і зарубіжної педагогіки можна вважати успішну розробку та впровадження в практику методів розвитку творчих здібностей учнів. Дослідники пропонують такі методи формування творчих здібностей, як метод «мозкового штурма», ділові ігри, наукові конференції, морфологічний аналіз і синтез, метод контрольних питань, метод сфокусованих об'єктів і гірлянд асоціацій, функціонально-вартісний аналіз. Ці методи дозволяють полегшити і інтенсифікувати творчу діяльність. Ведеться розробка формування креативності шляхом раннього включення учнів у науковий пошук. При цьому, особлива увага приділяється евристичним методам, які для багатьох дослідників стали синонімом поняття «креативні методи».

Умовно зазначені методи можна класифікувати наступним чином (табл. 1.2) [13]

Таблиця 1.2

Методи, що дозволяють ефективно реалізовувати творчий компонент в процесі технологічної підготовки учнів

Група методів	Методи і прийоми
Активно-творчі	Методи образного і символічного бачення, спостереження; конструювання понять, правил, гіпотез; помилок; метод образної картини
Алгоритмічні	Мозковий штурм; метод придумування; метод гіперболізації; метод емпатії; метод випадковості; метод синектики; метод морфологічного ящика
Дослідницькі	Метод учнівського цілепокладання; методи планування; методи створення освітніх програм учнів; методи самоорганізації; методи взаємонавчання; методи рецензій

Ці методи можуть бути реалізовані у відповідних формах: групових (лекції, навчальний діалог, урок-екскурс, проблемний семінар) та індивідуально-контактних (доповідь, рецензування).

Визнаючи можливість формування творчої особистості в навчально-пізнавальній діяльності, як засобу здійснення даного процесу розглядають творчі (нестандартні) завдання (Г. С. Альтшуллер, П. Я. Гальперін, І. П. та ін.) і проблемні ситуації (А. М. Матюшкін та ін.). [1; 7; 19]

В останні роки найбільш перспективний шлях формування і розвитку творчої особистості в умовах закладів загальної середньої освіти пов'язують з використанням евристичних прийомів, знайомство з якими створює основу для подальшої ефективної науково-практичної діяльності суб'єктів освітньої діяльності. [17]

На основі аналізу досліджень останніх років можна, визначити структуру організаційної діяльності з розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів, причому в даному дослідженні ми розглянемо старший етап шкільного навчання (10-11 класи).

Основними механізмами і засобами технологічної підготовки учнів, в тому числі й її творчого компонента, розглядається «реалізація проектної діяльності і використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій» [8; 24;31]

Одним з цікавих методів, що відносяться до творчого компоненту технологічної підготовки учнів є творчі методи проектування. [37] А.Терещук, розглядаючи творчі методи проектування на уроках технології, підкреслює, що розвиток творчої діяльності учнів здійснюється на основі оволодіння сучасними методами пошуку і створення нових соціальних, технічних і технологічних рішень при відповідній адаптації деяких з них віковим особливостям. При цьому система завдань формується за зростаючою складністю. Цільовою спрямованістю уроків проектної творчості виступає формування творчої особистості. [37]

Розглядаючи алгоритм творчого проектування, центральним етапом висувається процес визначення мети. Творчий процес визначається конкретною метою, співвіднесенням бажаного результату з наявними етапним продуктом творчості. При цьому, мета творчості може виступати і у вигляді ідеї. Вибір методу створення нового продукту для конкретного учня ефективний за умови індивідуально-особистісного підходу до тих, хто навчається. В основі всього навчання повинно лежати навчання аналізу техніки і технологій з метою їх удосконалення, а також бачення протиріч в різних технічних системах і технологіях. Процес технологічної творчості повинен завершуватися захистом учня свого рішення з точки зору ефективності та економічності.

С. Сисоєва в зв'язку з описаними вище завданнями вводить поняття технологічної творчості учнів, яке він розглядає «як внесення елементів новизни в конкретну технологію або повну заміну однієї технології на нову, більш ефективну. Технологічна творчість в даному контексті виступає як ефективний педагогічний засіб активізації творчого політехнічного і економічного мислення. При цьому, незважаючи на те, що технологічна творчість доступна всім учням, але особистісні особливості окремих учнів припускають використання різних видів допомоги з боку вчителя технологій. Ця допомога повинна бути спрямована на активізацію потреби творчості і мотивацію до технологічної творчої проектної діяльності через сприяння усвідомлення практичної значущості даного виду творчості і його місця і специфіки в умовах сучасної економіки та виробництва.» [32]

В процесі викладання навчального предмету «Технології» необхідно орієнтуватися в творчому змісті конкретних професій і представляти творчу складову процесу професійного самовизначення. Творчий зміст професії - це ті галузі трудової діяльності, всередині яких можна вносити новизну в технологічний процес і технологічне оснащення, власне в саму технологію. У цьому сенсі можна розглядати технологічну творчість як професійну творчість або як творчість в структурі конкретної професійної діяльності.

Поряд з методами творчого проектування В.О. Моляко з співавторами виділяє ігрові проектні творчі технології: систему творчих тренінгових вправ, які моделюють реальні умови праці. Тренінгові вправи в свою чергу поділяються на два види: технологічні (моделювання змісту технологічного процесу в конкретному виді трудової діяльності) та ділові ігри (моделювання виробничих ситуацій). [22]

Зміст предметної галузі «Технології» відповідно до існуючих концепцій її формування носить інтегрований характер, що виражається в складній структурі міжпредметних зв'язків, закладених в змістовну основу цієї освітньої галузі. Саме тому інтегрований, міжпредметних характер побудови технологічної підготовки і становить, на думку ряду авторів, її творчий компонент. [15]

Одним із засобів розвитку творчого компонента, як зазначено вище, є проектна діяльність учнів, яка в тому числі передбачає використання дослідницьких методів пізнання в навчально-пізнавальній діяльності.

Проектний метод навчання, орієнтований на прояв і формування саме творчих здібностей учнів, і є не єдиним засобом розвитку творчого компонента навчання. Однак, саме в рамках цього методу, основне завдання вчителя технологій - продемонструвати учням творчий зміст професій, які їх цікавлять, в зв'язку з тим, що учні повинні усвідомлювати необхідність соціальної творчості в усіх сферах трудової діяльності.

У навчальній програмі «Технології» 10-11 клас (рівень стандарту) зазначено, що «зміст технологічної освіти складається з декількох обов'язково-вибіркових навчальних модулів, з яких учні спільно з учителем обирають лише три, для вивчення упродовж навчального року (двох): «Дизайн предметів інтер'єру», «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», «Дизайн сучасного одягу», «Краса та здоров'я», «Кулінарія», «Ландшафтний дизайн», «Основи підприємницької діяльності», «Основи автоматизації і робототехніки», «Комп'ютерне проектування», «Креслення». [38]

«Кожен навчальний модуль програми передбачає в своєму змісті художню творчість, яка включає в себе освоєння культурної спадщини, яке залишилося нам у всіх областях сучасного життя - декоративно-прикладному мистецтві, театрі, живописі, музиці, побуті, інтер'єрі, одязі.» [38]

Аналізуючи результати досліджень з розвитку дослідницької культури учнів, відзначимо, що для нашого дослідження важливо твердження про те, що спеціальна робота з розвитку творчого потенціалу особистості особливо ефективна, якщо вона проводиться засобами художньої діяльності.

Виняткова роль навчального предмета «Технології» в закладі загальної середньої освіти полягає в можливості дієвої інтеграції предметно-практичного і художньо-естетичного аспектів проєктної діяльності учнів, яка дозволяє активізувати творчий потенціал учнів в процесі навчання, котре дозволяє використовувати художню активність учнів для становлення їх як творчої особистості в процесі технологічної підготовки сприйняття і оволодіння практичними навичками створення предметів мистецтва.

Аналіз досвіду роботи сучасних закладів загальної середньої освіти з технологічної підготовки учнів показує, що основний акцент у навчально-пізнавальній діяльності ставиться на оволодіння практичними навичками художньої творчості, ігноруючи унікальну можливість розвитку потреби в творчому саморозвитку учнів. Введення в предметну галузь «Технології» навчальної програми «Технології» 10-11 класи (рівень стандарту), зміст якої складається з наступних навчальних модулів: «Дизайн предметів інтер'єру», «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», «Дизайн сучасного одягу», «Краса та здоров'я», «Кулінарія», «Ландшафтний дизайн» та інші, і навчальних програм «Технології» закладів загальної середньої освіти профільних рівнів за спеціалізаціями «Основи дизайну», «Кондитерська справа», «Елементи імідж-дизайну», «Технічне проектування», «Українська народна вишивка», «Швейна справа» та інші надає можливість проєктній діяльності цілеспрямовано і ефективно здійснювати творчий розвиток учнів на заняттях технологій.

Окрім того, в структуру творчого компонента технологічної підготовки входить такий аспект як взаємодія учня і майбутнього вчителя технологій в процесі освітньої діяльності. З цієї точки зору важливим є розгляд такого компонента, як готовність вчителя до розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів. Вивченням даного напрямку займалися П.Р. Атутов, В.П. Овечкін, В.А. Поляков, які визначили особливості педагогічної діяльності учителя технології (призначення, компетентність, педагогічна культура), що є умовами ефективного вирішення завдань творчого розвитку вчителя. Зазначені автори розглядають наступні стратегії вдосконалення професійно-творчої майстерності вчителя: 1) розвиток вчителя як творчої особистості; 2) підвищення ефективності підготовки учителя як організатора і керівника процесу учнівської творчості. У першому випадку визначається завдання розвитку творчих можливостей самого вчителя як особистості, індивідуальності; у другому - завдання психолого-педагогічної та організаційно-методичної підготовки вчителя.

У структурі творчого компонента технологічної підготовки також виділяються умови ефективності розвитку творчих здібностей учнів: облік індивідуальних особливостей; створення проблемних і навчально-творчих ситуацій, ситуацій успіху в навчально-пізнавальному процесі; проведення нестандартних занять (урок мислення, урок фантазії, урок спілкування і т.ін.); використання матеріалу різного ступеня складності, творчих і дослідницьких завдань; розробка і застосування індивідуальних програм навчання; забезпечення позитивної мотиваційної сторони до навчання; варіативної застосування навчальної програми в залежності від особливостей, можливостей і потреб учнів; розвиток високого рівня пізнавальних інтересів; застосування індивідуальних і диференційованих завдань; широке використання питань дивергентного типу стосовно найрізноманітнішим областям; надання авторитетної допомоги; використання особистого прикладу; заохочення креативних проявів та ін.

Отже, розвиток творчого компонента технологічної підготовки учнів як педагогічна задача спрямована, перш за все, на формування потреби у творчій самореалізації учнів через розвиток творчих здібностей і накопичення творчого досвіду. Творчий компонент в технологічній підготовці учнів орієнтований на інтеграції цілей художньо-естетичної та технологічної спрямованості в межах технологічної освіти в закладі загальної середньої освіти. Дослідження останніх років підкреслюють виняткову важливість у вирішенні завдань розвитку творчого компонента проектної діяльності та виділення в змісті таких модулів як «Дизайн предметів інтер'єру», «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» або «Дизайн сучасного одягу».

РОЗДІЛ 2

Методика розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів у процесі профільного технологічного навчання

2.1 Особливості використання проєктної технології на заняттях профільного технологічного навчання учнів засобами розробки театрального костюма

На даному етапі дослідження необхідно проаналізувати сутність поняття «технологічна підготовка». В результаті аналізу методичної літератури, що стосуються питань предметної галузі «Технології», технологічна підготовка визначається як процес:

1) засвоєння знань про складові технологічної культури, наукової організації виробництва і праці, методах творчої діяльності, зниження негативних наслідків виробничої діяльності на навколишнє середовище і здоров'я людини, шляхи отримання професії та побудова професійної кар'єри; оволодіння вміннями раціональної організації трудової діяльності, проєктування і виготовлення особистісно або суспільно значущих об'єктів проєктної діяльності з урахуванням естетичних і екологічних вимог; зіставлення професійних планів із станом здоров'я, освітнім потенціалом, особистісними здібностями (змістовний компонент); розвитку технічного

мислення, просторової уяви; здатності до самостійного пошуку і використання інформації для вирішення практичних завдань у процесі технологічної діяльності, до аналізу трудового процесу в ході проектування об'єктів навчально-пізнавальної діяльності або послуг (творчий компонент); до співпраці в процесі колективної діяльності; виховання відповідального ставлення до праці і результатами праці (особистісний компонент); формування уявлення про технології як частини загальнолюдської культури, її ролі в суспільному розвитку (світоглядний компонент); підготовки до самостійної діяльності на ринку праці, товарів і послуг та готовності до продовження навчання в системі неперервної освіти (цільовий компонент);

2) формування трудової і технологічної культури суб'єктів освітньої діяльності; системи технологічних знань і умінь, виховання трудових, громадських і патріотичних якостей особистості, професійне самовизначення учнів в умовах ринку праці; формування гуманістичного світогляду.

Основним завданням технологічної освіти визначається формування технологічної культури учнів, яка містить ряд складових, враховуючи, що в суспільстві людина виконує роль громадянина, трудівника, власника, сім'янина, споживача і учня: культура праці включає планування і організацію трудового процесу, як репродуктивного, так і творчого; вибір інструментів і обладнання; організацію робочого місця і забезпечення безпеки; дотримання технологічної і трудової дисципліни; контроль якості продукції; графічна культура передбачає оволодіння знаннями, вміннями і готовністю використовувати графічні, в тому числі креслярські засоби для забезпечення технологічної діяльності; культура дизайну озброює знаннями, вміннями використовувати принципи ергономіки, естетики, дизайну в художній обробки матеріалів для забезпечення конкурентоспроможності продукції; інформаційна культура передбачає знання, вміння і готовність використовувати принципи збору, аналізу, обробки і використання інформації з різних джерел для реалізації технологічної діяльності; підприємницька культура орієнтує на оволодіння знаннями, вміннями

аналізувати економічні потреби людей (ринку), організувати і управляти невеликим колективом для забезпечення цих потреб, рекламувати свою продукцію; культура людських відносин вимагає знань, умінь і готовності безконфліктно (доброзичливо) взаємодіяти з людьми як на виробництві, так і в сім'ї; екологічна культура включає в себе знання про природу, яка є джерелом життя і краси, викликає морально-естетичні почуття, породжує відповідальність за її збереження, здатність узгоджувати будь-який вид діяльності зі збереженням навколишнього середовища і здоров'ям людини, глибоку зацікавленість у природоохоронній діяльності; культура будинку (домоведення) заснована на знаннях і уміннях прикрашати оселю, створювати сімейний затишок, вести здоровий спосіб життя, облаштовувати домашнє господарство, успішно справлятися з соціальними функціями сім'янина; споживча культура обумовлена знаннями осіб, умінням і готовністю продумано і етично поводитися на ринку товарів і послуг, виконуючи соціальні функції споживача; проектна культура визначає здатності створювати проекти, аналізувати і використовувати корисну інформацію в процесі реалізації ідей, що стосуються виконання проекту; вибирати оптимальні шляхи досягнення мети при плануванні, організації та виконанні проектних замовлень, їх оцінці і просуванні на ринок.

Виділення завдання формування творчих здібностей учнів закладу загальної середньої освіти в окремий напрямок може бути обґрунтовано тим, що результат оволодіння основними положеннями концепції «Нова українська школа» і запропанованими в предметній галузі «Технології» передбачає не тільки наявність базових компонентів діяльності (певного набору спеціальних знань, умінь і навичок), які і забезпечують формування проектно-технологічної компетентності і творчих здібностей. Крім того, і це, ймовірно, найголовніше, включення творчості в процес навчання з його початкових ступенів спеціальних завдань сприяє подоланню істотного протиріччя сучасної освіти - між креативністю і технологічністю. В результаті систематичної і цілеспрямованої роботи у того, хто навчається, не

тільки відбувається оволодіння стандартним набором технологічних навичок, але, перш за все, формується готовність до творчої роботи, розвивається уява, мислення, з'являється позитивна мотиваційна спрямованість на пошук нового, нестандартного й оригінального. [16]

Вирішенню завдань технологічного навчання в закладах загальної середньої освіти покликані сприяти на сьогоднішній день кілька програм. Мінімальний рівень технологічної підготовки учнів 10-11 класів задається обов'язковим мінімумом змісту освіти предметної галузі «Технології» у відповідності навчальних програм, а, саме: навчальної програми «Технології» 10-11 класи (рівень стандарту) та навчальних програм закладів загальної середньої освіти «Технології» профільного рівня (10–11 класи) за відповідними спеціалізаціями.

Зокрема, «структура навчальної програми «Технології» (рівень стандарту) має модульну структуру і складається з десяти обов'язково-вибіркових навчальних модулів, з яких учні спільно з учителем обирають лише три, для вивчення упродовж навчального року (двох): «Дизайн предметів інтер'єру», «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», «Дизайн сучасного одягу», «Краса та здоров'я», «Кулінарія», «Ландшафтний дизайн», «Основи підприємницької діяльності», «Основи автоматики і робототехніки», «Комп'ютерне проектування», «Креслення». [38]

«Змістовне наповнення кожного навчального модуля є логічним завершеним навчально-творчим проектом, який учні виконують індивідуально, групою або колективно. Структура кожного модуля навчальної програми складається з очікувань навчально-пізнавальної діяльності учнів, алгоритму проектної діяльності учнів та орієнтовного переліку творчих проектів. Структура визначення очікуваних результатів проектно-технологічної діяльності складається з трьох компонентів: знаннєвого, діяльнісного і ціннісного, зміст яких відображує не суму знань про певну технологію чи наперед визначені способи діяльності для їх вивчення і відтворення, а формування в учнів здатності до самостійного

конструювання цих знань і способів діяльності через призму їх особистісних якостей, життєвих та професійно зорієнтованих намірів, самостійного набуття ними досвіду у вирішенні практичних завдань.» [38]

«В основу організації освітнього процесу покладено проектно-технологічну діяльність, котра є підставою для вивчення будь-якого модуля й ґрунтується на творчій, навчально-пізнавальній та дослідно-пошуковій діяльності здобувачів загальної середньої від творчого задуму до реалізації ідеї у завершений навчально-творчий проект.» [38]

Навчальна програма академічного рівня базується на реалізації компетентнісного підходу, тобто коли формування в учнів здатності діяти має випереджати процес накопичення ними будь-яких знань. В основу змісту програми покладено діяльнісний підхід в освіті, який реалізовується через формування в учнів ключових та предметних компетентностей. [38]

Особливістю навчальних програм закладів загальної середньої освіти «Технології» профільного рівня (10–11 класи) за відповідними спеціалізаціями, що відрізняє їх від програм інших предметних галузей, є «спрямованість на творчий розвиток суб'єктів освітньої діяльності. Це обумовлено тим, що саме програми профільного рівня за відповідними спеціалізаціями призначені для формування ключових та проектно-технологічних компетентностей старшокласників; подальшого свідомого вибору професії або споріднених професій; відродження та творення національних культурно-історичних традицій українського народу; реалізації проектно-технологічної діяльності в соціально-комунікативній взаємодії з іншими.» [39]

В межах структури програм технологічного профільного навчання виділяють наступні основні підходи до побудови і реалізації змісту навчальної програми за спеціалізацією, а, саме: «національну, компетентістну, професійну, культурологічну та методологічну

спрямованість, котра з яких відбиває змістовне наповнення складових проектно-технологічної діяльності.» [39]

«Саме, національна спрямованість виявляє розвиток національної свідомості та ідентичності через відтворення і виготовлення об'єктів проектно-технологічної діяльності. Компетентнісна спрямованість відображує надання процесу профільного навчання технологій предметно-діяльнісного, практико-орієнтованого характеру, забезпечення формування ключових, галузевих і предметної компетентностей, досягнення прогнозованих освітніх результатів. У межах професійної спрямованості відбувається засвоєння професійних знань у відповідних спеціалізації ринкових умовах; створення умов для об'єктивованої оцінки професійних потреб і можливостей старшокласника. Культурологічна спрямованість - формування сучасної проектно-технологічної культури учнів на основі мотивації самоактуалізації (реалізації творчого потенціалу в процесі створення об'єктів проектно-технологічної діяльності), розвиток творчого мислення, цілісного уявлення про світ у єдності його природничого, національного, соціального, виробничого та інших складників.

Методологічна спрямованість розкриває способи оволодіння методологією проектно-технологічної діяльності, що дає змогу набуття досвіду ефективної організації власної діяльності в умовах повсякденного життя та сучасного виробництва, а також соціально й професійно важливих якостей учнів закладів загальної середньої освіти.» [39]

«Сучасне виробництво організовується не окремими операціями, як це було в технократичному індустріальному суспільстві, а - процесами. Ці процеси організовуються для отримання певних якісних результатів зі встановленими рамками часу, витрат засобів і ресурсів і тлумачаться як цілісні виробничі проекти.» [39]

Зміна акцентів організації технологічної освітньої діяльності учнів старших класів з виконання операційного технологічного процесу, а, саме: надбання техніко-технологічних знань, умінь та навичок на процесуальну

проектно-технологічну діяльність з прогнозованими результатами. Показниками якої є зовнішні освітні продукти, а саме: створення особистісно і соціально значущих виробів, матеріали особистого портфоліо та внутрішніми освітніми продуктами, а саме: індивідуальний рівень сформованості предметної проектно-технологічної компетентності, яка характеризує готовність і здатність до засвоєння, осмислення і творення виробничої культури рідного народу, відповідальності за продуктивність і наслідки власної діяльності, зумовлюють її реалії.

Зміст і структура програм технологічного профільного навчання відповідає культурологічній концепції змісту технологічної освіти, що відображає соціальний досвід людства в контексті культури організації виробництва на основі проектів як завершених циклів проектно-технологічної діяльності, в якій формується предметна проектно-технологічна компетентність і передбачає обов'язкове виконання проектів, реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій.

На основі структури проектно-технологічної діяльності визначаються змістовні визначники програм профільного рівня за відповідними спеціалізаціями, котрі забезпечують засвоєння суб'єктів освітньої діяльності знань, умінь, компетенцій сфери виробництва відповідних видів виробів, послідовне й поетапне оволодіння особливостями організації сучасного виробництва.

Структура окремої програми профільного рівня за відповідної спеціалізації складається з наступних складників: вступу, у процесі вивчення якого учні 10-11 класів ознайомлюються з метою, завданнями і змістом сучасним виробництвом відповідних видів виробів, що забезпечує позитивну мотивацію навчання і цілеспрямованості щодо одержання очікуваних освітніх результатів; першого розділу «Основи виробництва», який визначає відомості про структурні елементи виробництва, про значення відповідного виду виробництва в житті людини, про індивідуальні методи виготовлення виробів та про автоматизовані системи виробництва; в межах другого

«Проектування виробів», третього «Технологія виготовлення виробів» і четвертого розділів «Оцінювання та презентація відповідних видів виробів» програм технологічного профільного навчання відповідної спеціалізації визначаються умови для виконання проектів, реалізації потенціалу культурних форм інноваційних виробничих процесів, а, саме: на етапі проектування учні виявляють проблему, створюють образ майбутнього виробу та визначають засоби і способи його виготовлення; у процесі технології реалізації суб'єкти освітньої діяльності виготовляють спроектований виріб; на етапі рефлексії відбувається духовно-ціннісне усвідомлення учнями основ і наслідків проектно-технологічної діяльності, презентація, рекламування освітніх результатів і самооцінювання.

«Зміст програми демонструє дві форми прояву: реальну і понятійну, що вибудовується за структурою проектно-технологічної діяльності. Організація власної проектно-технологічної діяльності забезпечує здатність розв'язувати реальні проблеми з одного боку, для успішного її здійснення потрібно набути відповідні знання про означену діяльність - з іншої сторони.» [39]

«Забезпечення формування позитивної мотивації навчання, можливості досягнення й об'єктивоване самооцінювання очікуваних результатів і побудови власної освітньої траєкторії обирається учнями старших класів самостійно, до спеціалізації відповідного профілю.

Здобувачі сучасної технологічної освіти в закладах загальної середньої освіти під час опанування відповідної спеціалізації будуть здатні ініціювати розвиток сфер виробничої діяльності, в яких вони братимуть участь на основі сформованої проектно-технологічної компетентності, що забезпечить їхню підприємливість, адаптивність, мобільність і конкурентоздатність на ринку праці, а також належно цінуватимуть ручну працю.» [40]

Адаптація програм профільного рівня відповідної спеціалізації відбувається до потреб, інтересів і можливостей учнів 10-11 класів і умов профільного технологічного навчання конкретного закладу загальної

середньої освіти, і являється відкритою системою організації проєктно-технологічної освітньої діяльності. [40]

Серед різних довгострокових стратегічних програм, які визначають напрямки розвитку і модернізацію соціальної сфери держави, особливе місце займає Концепція «Нова українська школа» [16] та проєкт Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [28]. Зміст цих концепцій спрямовано на досягнення нової якості освіти і передбачає профільне навчання на старшій ступені і передпрофільне навчання. Сутність Концепції «Нова українська школа» полягає у створенні системи спеціалізованої підготовки (профільного навчання) у старших класах закладів загальної середньої освіти, орієнтованої на індивідуалізацію навчання і соціалізацію учнів, в тому числі з урахуванням реальних потреб ринку праці, відпрацювання гнучкої системи профілів і кооперації старшій ступені закладу загальної середньої освіти із закладами початкової, базової середньої освіти та профільної середньої освіти. Профільна підготовка на другому ступені загальної середньої освіти передбачає введення профільних курсів за вибором, які реалізуються за рахунок шкільного компонента навчального плану. Відповідно до змін змісту предмета «Технології» виникає необхідність розробки програм курсів за вибором, навчально-методичного та дидактичного забезпечення. Слід також враховувати, що на етапі профільного навчання вирішується завдання не тільки вибору учнями профілю в старших класах, а й вибору професії до вступу у академічний рівень, із поглибленим вивченням окремих предметів з орієнтацією на продовження навчання в університеті або професійній, який поряд зі здобуттям повної загальної середньої освіти забезпечує отримання першої професії (не обмежує можливість продовження освіти). [16] Тому курси за вибором повинні допомогти учневі прийняти рішення щодо визначення форми його подальшого здобуття освіти.

Таким чином, введення в зміст освіти учнів закладів загальної середньої освіти в рамках предметної області «Технології» курсів за вибором

з області декоративно-прикладного мистецтва можна розглядати як навчальну задачу, що сприяє придбанню суб'єктів освітньої діяльності власного досвіду творчої діяльності. Одним з таких курсів за вибором і може бути програма «Дизайн театрального костюма».

У процесі розробки театрального костюма учні старших класів, які навчаються за даним курсом:

- знайомляться з історією театрального костюма від античної епохи до сьогодення;
- детально вивчають специфіку театрального костюма та технологічні аспекти його виготовлення в конкретну історичну епоху;
- відпрацьовують необхідні елементи технологічного процесу виготовлення конкретного костюма, характерного для певної епохи;
- проектують авторську модель театрального костюма, яка органічно сполучає в собі характерні риси конкретної історичної епохи;
- виконують творчий проект і модель театрального костюма;
- здійснюють творчий захист проекту і моделі театрального костюма.

Саме тому, значення театрального мистецтва в процесі оволодіння технологією виготовлення театрального костюма і творчого його застосування в навчальній і позаурочній діяльності розкривають його можливості в предметній галузі «Технології». Вивчення історії та технологій виготовлення костюма дає ключ до пізнання традицій і звичаїв народів. За формою і забарвленням їх одягу, за видом тканини можна дізнатися ступінь її художнього і промислового розвитку; зміни в крої, в сполученні кольорів, вплив костюма одного народу на вбрання іншого - все це дає можливість вивчити шляхи їх розвитку; релігія та мистецтво впливають на зовнішність людей, а по ній завжди можна створити уявлення про ці культурні двигуни у визначену епоху.

Театральний костюм має невичерпаний освітній, виховний і естетичний потенціал. Психолого-педагогічні підходи до розвитку творчих можливостей учнів старших класів у процесі комплексного навчання

театральному костюму ґрунтуються на історично сформованій сукупності представлених про творчий розвиток особистості і досягнення сучасної психології та педагогіки. Головні з них: синкретичність декоративно-прикладного мистецтва, врахування психолого-вікових особливостей суб'єктів освітньої діяльності, здійснення інтегрованого підходу до художньо-творчої діяльності, практичне використання театрального костюма виготовленого учнями для участі в святах і виставах.

Саме тому театральный костюм нами розглядається, як ефективний засіб розвитку творчого компонента технологічної підготовки, в якому можна реалізувати як можливості проектної діяльності, так і реалізувати потенціал навчальних модулів змісту освіти, закладених у навчальній програмі технології 10-11 клас рівень стандарту та навчальній програмі профільного рівня спеціалізації «Швейна справа».

У методиці проведення занять широко використовується проектна технологія і методика інтерактивного навчання. Навчально-пізнавальна носить інтерактивний характер, що, крім характеру спілкування учителя і учнів, визначає необхідність використання відповідних засобів проектної діяльності і визначає високий рівень пізнавальної активності учнів.

У процесі реалізації курсу за вибором можливе використання можливостей інтеграції знань з різних навчальних предметів, основними з яких є історичні та естетичні при реалізації теоретичного компонента і технічні, фізико-математичні та технологічні - при реалізації практичного компонента програми курсу.

Виконуючи практичну роботу інструктивно-методичного характеру, учні, керуючись чіткими і конкретними вказівками, даними проектної діяльності, самостійно опрацьовують і засвоюють теоретичний матеріал, отримують необхідні знання і навички використання технологічного продукту. В результаті вони вчаться планувати свої дії, організувати свою навчально-пізнавальну діяльність.

Дослідницькі практичні роботи мають творчий характер і комплексний зміст, які призначені для самостійної роботи і припускають підготовку підсумкового звіту.

Кожна тема закінчується додатковими, поступово ускладненими завданнями для самостійного виконання, працюючи над якими учні не тільки засвоюють знання, вміння і навички, а й розвивають здатності по їх самостійного набуття. Таким чином, робота над виконанням навчально-творчих завдань включає творчі процеси, тобто передбачає як репродуктивний (тренувальний), так і творчий (пошуковий) рівні самостійної діяльності учнів. Знання, які учень не отримав в готовому вигляді, а добув сам у процесі аналітичної роботи, перевірів на практиці, засвоюються набагато міцніше.

Така організація занять дозволяє здійснити особистісно орієнтований, диференційований підхід в навчанні і досягти необхідного рівня підготовки учнів.

Отже, творчий компонент у профільній технологічній підготовці учнів виникає в зв'язку з тим, що зміст предметної галузі «Технології» носить інтегративний характер і, крім технологічного, включає в себе художньо-естетичний напрям. На стику цих двох взаємопов'язаних напрямків підготовки учнів і здійснюється творча реалізація учнів за допомогою проектно-технології в єдиний процес оволодіння практичними навичками і прилучення до художньої творчості. Роль творчого компонента зростає в зв'язку з висуненням особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходу в процесі організації проектно-технологічної діяльності учнів на заняттях профільного технологічного навчання.

2.2 Методичні особливості розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів 11-х класів засобами створення театрального костюма

Розвиток творчої активності учнів старших класів засобами театрального костюма сприяє формуванню сприятливого для стимулювання художньої творчості освітнього середовища із використанням інноваційних методів і технологій навчання.

Принципи навчання - це вихідні дидактичні положення, котрі відображають перебіг об'єктивних законів і закономірностей процесу навчально-пізнавальної діяльності і визначають його спрямованість на розвиток особистості. У принципах навчання розкриваються теоретичні підходи до побудови навчального процесу та управління ними. Вони визначають позиції та установки, з якими вчителя підходять до організації процесу навчання щодо пошуку можливостей його оптимізації.

Розглянемо детальніше загальні принципи навчання:

- принцип науковості і зв'язку навчання з життям передбачає, що в процесі навчання учні здобувають загальну освіту, що ґрунтується на єдності науки і практики, на знанні законів природи і суспільства;
- принцип систематичності навчання є одним з основних в дидактиці, так як стверджує необхідність організації послідовного систематичного вивчення навчального матеріалу, застосування системи засобів навчання;
- принцип рівноправної ролі педагога при свідомій активній діяльності учнів в процесі навчання лежить в основі взаємодії вчителя і суб'єктів освітньої діяльності;
- принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей сприяє правильній організації проектно-технологічної діяльності;
- принцип наочності робить навчання адекватним в тій мірі, що кожне знання повинно спиратися на живе сприйняття і уявлення;
- принцип доступності також тісно пов'язаний з віковими критеріями, а саме, при планомірній та систематичній організації навчання необхідно стежити за тим, щоб знання були доступні, всім учням;
- принцип міцності і дієвості результатів навчання: слід пам'ятати, що значення навчання визначається його результатами, до яких приходять учні й

тими, якими, які сформувалися в процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Специфіку розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів старших класів відображують наступні принципи :

- принцип створення оптимальних умов для навчально-пізнавальної діяльності - створення сприятливого морально-психологічної атмосфери у відносинах між вчителем і учнями у колективному просторі, профілактика стихійних стресових і конфліктних ситуацій та інше;

- принцип випереджаючого навчання покликаний забезпечити визначений дидактичний ритм викладання і засвоєння навчального матеріалу: при переході від однієї навчальної теми до іншої може утворитися своєрідний вакуум. У цьому випадку учням потрібен певний додатковий час для осмислення зв'язку між попередньою темою і наступною;

- принцип опори передбачає впровадження в освітній процес опорних конспектів – графічних зображень і креслень театрального костюма, які представляють навчальний матеріал в згорнутій, системній та виразній формі;

- принцип навчання на вищому рівні труднощів передбачає таку побудову освітнього процесу, коли учні працюють на певному межі їх розумових можливостей.

Визначені вище принципи є основою для застосування на заняттях профільного технологічного навчання учнів активних та інноваційних методів навчання. Розглянемо докладніше кожен групу методів.

Перша група методу поетапного формування розумових дій і понять поєднує експериментальна чіткість умов з однозначним відтворенням явища із заздалегідь наміченими, заданими властивостями. У цьому методі розрізняються дві групи умов: умови побудови дії та умови його засвоєння; так як за допомогою дії з його об'єктів виділяються певні властивості, які в процесі поетапного формування перетворюються в зміст понять, то умови

побудови і засвоєння дії складають разом з тим і основні умови їх формування.

В умови побудови дії входить все, що необхідно учню, що володіє необхідними попередніми знаннями та вміннями, щоб, з першого разу. і кожен раз далі, правильно виконувати нову дію, яку суб'єкт освітньої діяльності виконувати не вміє і без будь-якої частини цих умов може виконати успішно лише випадково. Таку систему можна назвати «повною орієнтовною основою дії». Вона являє собою ясний, чітко диференційований план, в який входять: будова і характеристика об'єкта, явища або процесу - того, що може бути відтворено; будова і характеристика вихідного матеріалу дії, потім обладнання для його виготовлення і, нарешті, його самого, тобто склад, послідовність і спосіб виконання його окремих операцій. Все це об'єднується в загальну картину, і її характеристика в цілому складає самостійний розділ плану.

В умови засвоєння входить все, що забезпечує формування дій, а на їх основі і понять з задалегідь наміченими заданими властивостями. Тут перше місце займає повнота орієнтовної основи дії і спосіб її роз'яснення - від них залежать хід формування і розвитку якості знань і умінь. Потім йдуть умови, що забезпечують правильне застосування орієнтовної основи дії.

Для забезпечення бажаного узагальнення дії підбираються всі типи матеріалу (в діапазоні наміченого узагальнення), а завдання за цими типами пред'являються в порядку, котрий максимально сприяє відділенню істотного від несуттєвого. У процесі узагальнення матеріалу і засвоєння загальної схеми дії процес орієнтування в умовах починає скорочуватися, а виконання дії стає все більш злиною і прискореною. Ці зміни доводяться лише до такої міри, яка необхідна для переходу на наступний рівень засвоєння навчального матеріалу.

Наступна група, яку ми виділяємо – це використання проблемних методів. Монологічний метод є незначним змінням традиційного методу навчання. Він використовується з метою передати значний обсяг інформації,

і сам навчальний матеріал при цьому перебудовується незначно. З огляду на об'єктивні труднощі учнів по засвоєнню такого матеріалу, вчителем здійснюється не створення, а номінальне позначення проблемних ситуацій з метою підтримки інтересу в учнів, чим проблемне навчання в даному випадку і обмежується.

У процесі використання методу міркування у навчально-пізнавальній діяльності в монолог вчителя вводяться елементи міркування, пошуку виходу з виникаючих в силу особливостей побудови матеріалу утруднень, учитель, відзначаючи наявність проблемних ситуацій, показує, як висувалися і стикалися різні гіпотези (або імітує їх наявність) при вивченні тієї або іншої проблеми. Педагог, користуючись цим методом, демонструє історичний і (або) логічний шлях наукового пізнання, примушуючи учнів стежити за діалектичним рухом думки до істини. Цей метод вимагає перебудови навчального матеріалу в порівнянні з традиційним і попереднім.

У процесі застосування діалогічного методу викладу структура навчального матеріалу залишається такою, як і в тому, що міркує, проте зважаючи на обмеженість у часі навчального процесу зміст переданої інформації може бути декілька менше. При цьому методі замість питань, на які викладач самостійно дає відповіді, задаються інформаційні питання, і до обговорення широко залучаються учні. Учні при цьому методі активно беруть участь в постановці проблеми, висувають передбачення, намагаються самостійно довести свої власні гіпотези. Увесь освітній процес при цьому відбувається під коригуванням вчителя. Їм самостійно ставиться проблемне завдання і здійснюється не стільки допомога учням по знаходженню відповідей, скільки, в кінцевому підсумку, самостійна їх констатація - завдяки чи всупереч припущенням учнів. Разом з тим, для цього методу вже характерна можливість суб'єктів освітньої діяльності реалізувати свою пошукову активність, за рахунок чого підвищується їх мотивація, і знання засвоюються, більш ефективно.

Евристичний метод навчання полягає в тому, що навчальний матеріал, маючи ту ж послідовність, що і в діалогічному методі, роздібнюється на окремі елементи, в яких викладачем додатково пропонуються певні пізнавальні завдання, які вирішуються безпосередньо учнями. При цьому весь навчальний процес здійснюється за участю педагога: ним формується проблеми, які належить вирішити, констатується правильність тих чи інших висновків, які наступних етапах служать підставою для самостійної діяльності учнів, які, знову ж таки завершуються методичною підтримкою вчителя. Тим самим досягається імітація самостійного дослідження учнів, але в межах коригування і допомоги вчителя технологій.

При застосуванні дослідницького методу в процесі технологічного навчання відбуваються наступні зміни. Якщо за основу взяти евристичний метод, то структура і послідовність подачі матеріалу залишається такою ж. Однак, на відміну від нього, постановка, питань педагогом здійснюється не на початку того чи іншого елемента вивчення проблеми, а вже за результатом її самостійного розгляду учнями, тобто діяльність вчителя носить не спрямований, а констатуючий характер. За рахунок цієї дії учні набувають більш самостійний характер планування та організації проектно-технологічної діяльності, вони додатково навчаються не тільки вирішувати проблему, але й стають здатними її виділити, усвідомити, сформулювати, що являється цінним надбанням для розвитку особистості і формування наукового підходу мислення суб'єктів освітньої діяльності в процесі організації профільного технологічного навчання.

При методі програмованих завдань вчителем здійснюється розробка цілого комплексу програмованих завдань, кожне з яких складається з окремих елементів. Елементи містять частину опанованого навчального матеріалу або певний напрям, в рамках якого учню належить самостійно ставити і вирішувати відповідні проблеми та врегулювати проблемні ситуації. Після вивчення одного елемента учень, зробивши самостійно відповідні висновки, переходить до наступного, причому доступність

наступного етапу визначається правильністю висновків, зроблених на попередньому.

У процесі організації занять профільного технологічного навчання щодо розвитку творчого компонента учнів у закладі загальної середньої освіти необхідно використовувати наступні засоби навчання та педагогічні методи:

- неігрові методи (імітаційні вправи);
- проектні методи навчання;
- імітаційні ігрові заняття (навчальні ігри, ігрове проектування та тренінгові вправи);
- інтегровані уроки;
- інтегровані проекти;
- систематичне використання на уроках і в позаурочній діяльності інформаційно-комунікаційних технологій. Таким чином, нами визначено, що позаурочні форми зайнятості учнів спрямовані на ефективне вирішення завдань розвитку творчого компонента технологічної підготовки.

З метою реалізації творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти нами було розроблено курс за вибором для учнів 11 класу «Дизайн театрального костюма». Розглянемо детальніше зміст цього курсу.

Пояснювальна записка містить основну інформацію щодо призначення програми курсу за вибором профільної підготовки учнів 11 класів з орієнтацією на профільний рівень «Швейна справа». Зміст навчального матеріалу відповідає меті профільної підготовки і в певній мірі відображує змістовне наповнення елементами новизни, творчості та креативності для учнів.

Даний курс є джерелом знань, який розширює і поглиблює базовий компонент академічного рівня навчальної програми для закладів загальної середньої освіти за предметною галуззю «Технології» в межах модуля «Дизайн сучасного одягу».

У навчальній програмі «Технології» 10-11 клас (академічний рівень) зазначено: «Основною метою навчальної програми технологічної освіти учнів, має стати не сума знань про певну технологію чи наперед визначені способи діяльності для їх вивчення і відтворення, а формування в учнів здатності до самостійного конструювання цих знань і способів діяльності через призму їх особистісних якостей, життєвих та професійно зорієнтованих намірів, самостійного набуття ними досвіду у вирішенні практичних завдань.» [38]

«Провідною умовою для досягнення цієї мети є проектна діяльність учнів, як практика особистісно-орієнтованого навчання, яка дозволяє учителю організувати навчання, що спрямоване на розв'язання учнями життєво і професійно значущого практичного завдання (справи). Така діяльність учнів обумовлює інтерактивну, навчально-дослідну та інші види діяльності, що відбуваються у руслі проектної, як провідної, та інших навчальних технологій (проблемного навчання, критичного мислення, технології комбінованого навчання та ін.)» [38]

Профільний курс орієнтований на учнів 11-х класів і розрахований на 35 годин (1 година на тиждень на рік або 2 години на півроку).

Зміст курсу містить як теоретичні, так і практичні питання, безпосередньо пов'язані з темами програми за технологією базовій середній школі і значно їх розширюють в 11 класі, як теоретичним, так і практичним спрямуванням.

На наш погляд актуальність курсу за вибором «Дизайн театрального костюма» можна обґрунтувати наступним чином:

- створення швейного виробу (театрального костюма) на відміну від інших видів художньої творчості органічно сполучає естетичний і технологічний розвиток особистості тому, що процес створення виробу (від задуму до створення) найбільш ефективно розвиває творчі здібності та формує естетичний смак;

- розвиває та формує здорові потреби учнів;

- даний курс сприяє виникненню ідей і практичних бажань у дівчат при створенні не звичайного виробу, а театрального костюма своїми руками з підбором аксесуарів і також демонстрацією виготовленого виробу в спектаклі або демонстрації моделей.

Таким чином, основним змістом навчально-пізнавальної діяльності за програмою курсу являється вивчення матеріалів з історії розвитку одягу, основ моделювання та проектування моделей одягу.

Метою курсу визначено: ознайомлення учнів з історією та технологією виготовлення театрального костюма, розвинути творчий потенціал суб'єктів освітньої діяльності та виховати шану до народних традицій.

Завдання курсу полягають у: аналізі історії театрального костюма; детальному опануванні специфіки театрального костюма й технологічних особливостей його виготовлення від заданої тематики; проектуванні авторської моделі театрального костюма, що органічно поєднує в собі характерні риси та індивідуально-творче бачення учня; виконанні творчого проекту і моделі театрального костюма; здійсненні творчого захисту проекту і моделі театрального костюма; ознайомленні з професіями, що містять роботу зі створення театрального костюма; сприйнятті розвитку творчих здібностей учнів, їх фантазії, художнього та естетичного смаку; створенні умов для підготовки до професійного самовизначення в процесі виготовлення театрального костюма.

Відповідно цілями і завданнями технологічного навчання в учнів відбувається формування ключових компетентностей - це знання, уміння і навички з комплексу основних загальноосвітніх предметів, які учень набуває або систематизує і поглиблює у контексті технологічної освіти в процесі проектно-технологічної діяльності та проектно-технологічних (предметних) компетентностей, а саме:

Учні повинні визначати основні властивості волокон, що визначають властивості тканин, короткі відомості про технологічні процеси отримання волокон і основних швейних матеріалів (тканих, нетканих, вя'язаних тощо);

технологічні властивості швейних матеріалів, що впливають на вибір способу обробки, фасон і форму майбутнього виробу, асортимент швейних матеріалів (для виготовлення театрального костюма); правила і прийоми творчого і технічного моделювання на конструктивній основі; класифікацію способів, обробки швейних матеріалів; правила та інструкції з безпечних методів роботи.

Учні повинні вміти: розпізнавати швейні матеріали органолептичним методом і по артикулу, визначати технологічні властивості швейних матеріалів, виробляти підбір швейних матеріалів для виробів з урахуванням властивостей тканин, способу обробки; прийоми і правила роботи на універсальній швейній машині і спеціальній машині «Оверлок»; розбирання, складання, регулювання механізмів відповідно до довжини стібка, товщиною тканини; уточнення готових лекал відповідно до індивідуальних особливостей фігури, моделювання на конструктивній основі, виготовлення викрійки; визначення послідовності операцій в технологічному процесі, а також в обробці окремих частин, вузлів легкого жіночого плаття, в збірці його; обробка окремих деталей жіночого одягу; з'єднання окремих деталей швейного виробу; розкрій і примірка виробів; виправлення основних дефектів виробу після примірки; виконання волого-теплових робіт в процесі виготовлення виробу і по його закінченню.

Курс за вибором «Дизайн театрального костюма» складено з урахуванням отримання в процесі проектно-технологічної діяльності учнями ключових компетентностей через виготовлення швейних виробів (театрального костюма).

У програмі реалізується ідея міжпредметних зв'язків з навчальними предметами історією, образотворчим мистецтвом і культурологією. Цей курс - одна з форм поглиблення інтересів учнів, розвитку їх творчих здібностей і природньої обдарованості.

Для ефективно організації курсу за вибором учнів 11 класу щодо розробки театрального костюма було визначено показники проектно-

технологічної компетентності учнів, що визначають ступінь освоєння теоретичного і практичного змісту курсу і розвиток творчої активності, які наведені нижче:

- знання способів декорування театрального костюма за допомогою використання творів мистецтва вишивки та мереживоплетіння, ювелірні та ткацького мистецтва і т.ін., а також прийомів декорування за допомогою форми, обсягу і кольору тканини тощо;

- естетичність і якість виконаної моделі: естетична цінність, раціональна композиційна побудова, функціональність виробу, акуратність виконання елементів;

- розвиток творчого компонента - ступінь самостійності при виборі теми та її виконанні, використання наявних знань для створення оригінальної моделі, закінченість костюма;

- відповідність моделі виконаного костюма характерних рис обраної епохи.

Основною формою організації навчально-пізнавальної діяльності є класно-урочна робота заснована на наступних педагогічних принципах:

- особистісно-орієнтованого підходу (визнання унікальності кожного учня);

- природовідповідності (враховування віку, інтелектуальної підготовки для різного рівня складності завдань);

- культуровідповідності (орієнтування на загальнолюдські цінності);

- врахування свободи вибору рішень і самостійності в їх реалізації, відповідальності і співробітництва;

- свідомого засвоєння навчального матеріалу;

Організація занять на курсі «Дизайн театрального костюма» складаються з уроків аналізу нового матеріалу, лабораторно-практичних занять і захисту творчих проектів.

Пропонуються наступні форми контролю:

- поточний (спостереження і вивчення здібностей учнів в процесі проєктно-технологічної діяльності та в ході виконання практичних завдань);
- періодичний контроль (проводиться по блокам тем);
- підсумковий (захист творчого проєкту або відвідування вистави, демонстрації мод).

Під час реалізації програми курсу можуть бути використані наступні методи і методичні прийоми:

1. Метод емпатії. За допомогою чуттєво-образних і уявних уявлень учень намагається «переселитися» в досліджуваний об'єкт, відчутти і пізнати його зсередини.

2. Метод смислового бачення. Це продовження і поглиблення попереднього методу. Одночасна концентрація учнів на освітньому об'єкті свого зору і «допитливо налаштованого» розуму дозволяє їм зрозуміти (побачити) першопричину об'єкта, укладену в ньому ідею. Так само, як і в методі емпатії, тут потрібне створення в учня певного настрою, що складається з активної чуттєво-уявної пізнавальної діяльності.

3. Метод образного бачення. Емоційно-образне дослідження об'єкта проєктно-технологічної діяльності. Пропонується, наприклад, дивлячись на число, фігуру, слово, знак або реальний об'єкт, намалювати побачені в них образи, описати, на що вони схожі. Освітній продукт як результат спостереження учнів виражається в словесній або графічній образній формі, тобто учні проговорюють, записують або малюють результати свого дослідження.

4. Метод символічного бачення. Символ, як глибинний образ реальності, що містить в собі її зміст, може виступати засобом спостереження і пізнання цієї реальності. Метод символічного бачення полягає в знаходженні або побудові учнем зв'язків між об'єктом і його символом. Після з'ясування характеру відносин символу і його об'єкта вчитель пропонує учням спостерігати який-небудь об'єкт з метою побачити і зобразити його символ у графічній, знаковій, словесній чи іншій формі.

5. Метод образної картини відтворює такий стан учня, коли сприйняття і розуміння досліджуваного об'єкта як би зливаються, відбувається його цілісне бачення. В результаті в учня виникає образна картина квітки, дерева, хмари, Землі або всього Космосу. Оскільки людині дуже важливо вміти створювати і передавати цілісний образ пізнаваного об'єкта, учням пропонується зобразити, наприклад, свою картину природи або всього світу, тобто відобразити за допомогою малюнків, символів, ключових термінів фундаментальні основи природи, зв'язки між ними.

6. Метод придумування - це спосіб створення невідомого учням раніше продукту в результаті їх певної розумової діяльності. Метод реалізується за допомогою наступних прийомів: а) заміщення якостей одного об'єкта якостями іншого з метою створення, нового об'єкта; б) відшукування властивостей об'єкта в іншому середовищі; в) зміна елемента досліджуваного об'єкта і опис властивостей нового зміненого об'єкта.

7. Метод евристичного спостереження як, цілеспрямоване особистісне сприйняття учнем різних об'єктів - підготовчий етап у формуванні його теоретичних знань. Спостереження є джерелом знань учня, спосіб їх добування з реальності буття, тобто евристичний метод навчання.

8. Метод фактів - усвідомлене володіння учнями фізичними органами почуттів (зір, слух, нюх, дотик, смак) вимагає їх послідовного розвитку в подальшій пізнавальній діяльності. Перш за все, це відноситься до такого етапу пізнання, як пошук фактів, відміна їх від «нефактів».

9. Метод порівняння застосовується для порівняння версій різних учнів, їх версій з культурно-історичними аналогами, котрі формулювали вчені при порівнянні різних аналогів між собою.

10. Метод гіпотез - учням пропонується завдання - сконструювати версії відповідей на поставлене вчителем запитання або проблему. Першочерговим завданням є вибір підстав для конструювання версій. Учні пропонують вихідні позиції або точки зору на проблему, засвоюють різнонауковий, різноплановий підхід до конструювання гіпотез. Потім

вчатися найбільш повно і чітко формулювати варіанти своїх відповідей на питання, спираючись на логіку та інтуїцію.

11. Метод помилок передбачає зміну усталеного негативного ставлення до помилок, заміну його на конструктивне використання помилок для поглиблення освітніх процесів. Помилка розглядається як джерело протиріч, феноменів, винятків з правил, нових знань, які народжуються на протиставлення загальноприйнятим.

12. Метод конструювання теорій. У процесі використання цього методу учням пропонується виконати теоретичне узагальнення виконаної ними роботи наступними способами: 1) виявлені учнями факти «класифікуються за заданим учителем підставах, наприклад: факти про будову об'єкта, факти про його функції, факти про процеси, факти про взаємозв'язки; 2) з'ясовуються типи позицій спостерігачів, наприклад, хронологічна позиція (послідовна фіксація і опис подій), математична (досліджуються кількісні характеристики об'єкта, його форми і пропорції), образна (знаходяться виразні словесні характеристики об'єкта, його символічні риси); 3) формулювання питань і проблеми, які стосуються найбільш примітним фактами.

13. Метод рефлексії (усвідомлення діяльності) - це головний метод навчання творчості. Справа в тому, що дійсно освітнім результатом навчання є тільки той, який усвідомлений учнем. Якщо ж учень не розуміє, що він робив і чому навчився, що не може зрозуміло сформулювати способи своєї діяльності, проблеми, які виникають і шляхи їх вирішення та отримані результати, то його навчальний результат знаходиться в прихованому, неявному вигляді, що не дозволяє використовувати його в цілях подальшого освіти. Організація усвідомлення учнями власної діяльності має два основних види: 1) поточна рефлексія, яка здійснювана по ходу навчального процесу; 2) підсумкова рефлексія, яка завершує логічно або тематично замкнутий період діяльності.

Розроблений навчально-тематичний план наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Навчально-тематичний план

№	Тема	Кількість навчальних годин		
			теорія	практика
	Вступ. Організація робочого місця та техніка безпеки	1	1	-
	Загальні відомості з історії розвитку одягу	2	1,5	0,5
	Характеристика історичних періодів розвитку костюма	2	1,5	0,5
	Український національний костюм	2	1,5	0,5
	Колір як форма гармонізації костюма	1	1	-
	Тканини для виготовлення сценічного костюма, їх властивості та асортимент	2	1	1
	Проектування та моделювання одягу	2	1,5	0,5
	Технологія створення театрального костюма	4	2	2
	Художнє моделювання та обробка тканини та деталей сценічного костюма	6	1	5
	Творчий проєкт. Розробка та виготовлення жіночого театрального костюма. Захист проєкту.	12	7	12

Програмний зміст курсу за вибором «Дизайн театрального костюма» складається з наступної тематики:

1. Введення. Організація робочого місця і техніка безпеки - 1 год.

Цілі і завдання курсу. Режим роботи факультативу. Організаційні питання. Правила безпеки і охорони праці.

2. Загальні відомості з історії розвитку одягу - 2 годину.

Одяг первісної людини, її основні функції. Історія появи костюма. Одяг, костюм, мода та їх характеристика. Напрями сучасної моди.

Лабораторно-практична робота - 0,5 год. Розробка ескізів моделей різних силуетів і стилів.

3. Характеристика історичних періодів розвитку костюма - 2 год. Древньогрецький стиль. Чоловічий і жіночий костюм в давнину, особливості членування одягу, пропорції «золотого перетину». Характеристика костюмів Давнього Риму, готичного стилю, епохи Відродження, стилі Бароко, Рококо, Класицизм і їх характеристика.

Лабораторно-практична робота - 0,5 години. Замальовки і виконання ескізу моделі будь-якої епохи на вибір учня (тієї моделі яку він хоче виконувати далі).

4. Український національний костюм - 2 години

Особливості побуту, розвитку ремесла, соціальний розвиток суспільства та їх відображення в характері українського костюма. Вплив особливостей національного укладу на розвиток українського костюма. Історія розвитку української моди.

Лабораторно-практична робота - 0,5 години. Замальовка і виконання ескізу українського народного костюма різних областей з промальовуванням декоративних оздоблень.

5. Колір як форми гармонізації костюма – 1 година.

Колір в одязі як один із засобів в гармонізації. Характеристика кольору і його властивості. Холодні і теплі кольори, їх роль в проектуванні костюма.

6. Тканини для виготовлення сценічного костюма, їх властивості та асортимент - 2 години

Асортимент текстильних тканин. Властивості тканин, що впливають на значення майбутнього виробу, його форму, фасон. Властивості тканин, що впливають на їх обробку різанням (розкрій тканин), проколюванням (ниткове з'єднання деталей одягу), склеюванням (клейове з'єднання деталей одягу), зварювальне з'єднання, волого-теплової обробкою (прасування, відпарювання, декатирування).

Лабораторно-практична робота - 1 година. Робота зі зразками тканин, розпізнавання виду тканин, визначення технологічних і зовнішніх властивостей тканин. Підбір тканин для своєї моделі.

7. Проектування та моделювання одягу - 2 години

Фігура людини - основа для проектування костюма. Робота з готовими лекалами, технічне моделювання. Розрахунок норми витрати тканини на виріб.

Практична робота - 0,5 години. Підготовка лекал до розкрою.

8. Технологія створення театрального костюма - 4 години

Правила розкрою тканини для театрального костюму. Підбір додаткового оздоблення виробу.

Практична робота - 2 години. Розкрій виробу.

9. Художня обробка тканин і деталей сценічного костюма - 6 год.

Види оздоблень - вишивка, в'язання, мереживоплетіння, мережка; аплікація.

Практична робота - 5 годин

Виконання зразків або конкретно на виконуваному виробі декоративних оздоблень.

10. Творчий проект - 12 годин

Оформлення документації та виконання жіночого театрального костюма. Захист проекту. Виготовлення театрального костюма. Підготовка документації та захист творчої роботи.

Таким чином, оптимізувати процес розвитку творчих здібностей учнів закладу загальної середньої освіти на заняттях технологічного навчання можна за допомогою спеціально створеної програми розвитку творчого компонента технологічної підготовки в рамках організації проектно-технологічної діяльності учнів курсу за вибором «Дизайн театрального костюма».

ВИСНОВКИ

В результаті виконання кваліфікаційної роботи «Розвиток творчого компонента технологічної підготовки учнів закладу загальної середньої освіти» були отримані аналітичні та прикладні результати, котрі дозволяють сформулювати наступні висновки:

1. Розвиток творчого компонента технологічної підготовки учнів визначається підвищеними потребами закладу загальної середньої освіти в модернізації та інноваційному розвитку освітнього процесу. Уточнено, що зміст поняття «творчий компонент технологічної підготовки» застосовується до педагогічного процесу організації проєктно-технологічної діяльності учнів, яке розуміється як основа творчої самореалізації в освоєнні технологічних понять і процесів основ виробництва відповідно до предметної області «Технології» засобами творчої діяльності (створення

театрального костюма). Розвиток цього компонента технологічної підготовки дає можливість розвитку потреби до професійного самовизначення і готовності до соціально-трудової діяльності.

У ході дослідження визначено, що театральний костюм володіє великими можливостями для розвитку творчого потенціалу, естетичного та загальнокультурного розвитку учня, його вивчення збагачує і інтегрує знання про історію та дизайні одягу, розвиток промисловості та світової культури, розширює їх кругозір з предметної галузі «Технології».

2. В результаті теоретичного аналізу визначено зміст і структуру творчого компонента технологічної підготовки учнів: змістовно-операційний, мотиваційний, світоглядний, рефлексивний, емоційний, комунікативний.

У структурі творчого компонента технологічної підготовки виділяються умови ефективності розвитку творчих здібностей: облік індивідуальних особливостей; створення проблемних і навчально-творчих ситуацій, ситуацій успіху в навчально-пізнавальній діяльності; проведення нестандартних занять (урок мислення, урок фантазії, урок спілкування); використання матеріалу різного ступеня складності, творчих і дослідницьких завдань; забезпечення позитивної мотивації до проектно-технологічної діяльності; застосування індивідуальних і диференційованих завдань; заохочення креативності й варіативності у вирішенні творчих завдань.

3. На підставі проведеного методичного дослідження запропановано програму розвитку творчого компонента технологічної підготовки в межах вивчення курсу за вибором «Дизайн театрального костюма» завдяки якій можна оптимізувати процес розвитку творчих здібностей учнів.

Таким чином, процес розвитку творчого компонента технологічної підготовки учнів засобами створення театрального костюма включає формування креативної та естетичної свідомості, творчих потреб і професійно-ціннісних орієнтацій, які проявляються при створенні певних організаційно-педагогічних умов організації проектно-технологічної

діяльності, що включає сприятливий емоційно-психологічний клімат технологічної підготовки, особистісно-орієнтовану педагогічну технологію, культуру міжособистісних відносин, толерантність і емпатію, активність старшокласника, раціональну організацію проєктно-технологічної діяльності як цілеспрямованого, системно-діяльнісного педагогічного процесу з яскраво вираженою практичною спрямованістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альтшуллер Г.С. Найти идею: Введение в теорию решения изобретательных задач / Г.С.Альтшуллер // Наука, Сиб. отд., 1991. – 310 с.
2. Біляк, Б.М. Про організацію профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах / Б.М. Біляк, ОД. Дуда // Пед. думка. -2003. -№3.- С 26-28.
3. Березівська Л., Бібік Н., Бурда М. Концепція профільного навчання в старшій школі: Затв. рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 25.09.03 № 10/12-2 [АПН України. Ін-т педагогіки] / Уклад.: Л. Березівська, Н. Бібік, М. Бурда та ін. // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 24. – С. 3-15.

4. Борисевич О.М. Реалізація змісту трудового навчання засобами сучасних педагогічних технологій / О.М. Борисевич // Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах: збірник наукових праць за матеріалами V Усеукраїнської науково-практичної конференції. — Х. : книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2020 — С. 385-387.
5. Волков, И. П. Учим творчеству / И. П. Волков // Педагогический поиск. - М.: Педагогика, 1989. — 237с.
6. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк: Кн. для учителя. — 3-е изд. / Л.С.выготский — М.: Просвещение, 1991. — С. 7-34.
7. Гальперин П.Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П.Я.Гальперин — М.: Просвещение, 1966. — 57с.
8. Гуревич Р. Чи потрібен комп'ютер на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. — 2001. — № 2. — С. 6-10
9. Зязюн І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу / І.А. Зязюн // Рідна школа. — 2000. — № 8. — С. 8–13.
10. Кава Л.Г. Розвиток творчих здібностей на уроках трудового навчання /Л.Г. Кава - Жидачівська гімназія. — 2013. - 35с.
11. Калошин В. Ф. Розвиток творчості учнів : методичний посібник / Калошин В. Ф. , Гоменюк Д. В., Сушенцева Л. Л. — Харків : Основа, 2008. — Вип. 8 (68). — 112 с.
12. Кільдерова Л.В. Особливості процесу формування та розвитку творчої діяльності учнів на уроках технологій / Л.В. Кільдерова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія №17. Теорія і практика навчання та виховання. — Випуск 19: зб. наукових праць. - К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. - С. 32-39.

- 13.Коберник О.М. Дидактичні основи сучасного уроку трудового навчання / О.М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2003. - № 2. – С. 3 -7.
- 14.Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.nmc.od.ua/?p=10916>
- 15.Концепція технологічної освіти учнів загально-освітніх навчальних закладів України - Режим доступу: // <http://www.rer.ptosvita.org>
- 16.Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- 17.Кравченко І., Коберник О. Використання інтерактивних методик на уроках трудового навчання //Трудова підготовка в закладах освіти. - 2003. -№3.- С.9-12.
- 18.Лещенко М.П. Теоретико-методологічні засади діагностики педагогічної майстерності вчителя в умовах особистісно-орієнтованої системи навчання // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / За ред. І.А.Зязюна, Н.Г.Ничкало. – У 2 ч. – ч.1. – К., 2001. – 392 с.
- 19.Матюшкин А.М., Снек Д.А. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А.М. Матюшкин, Д.А. Снек – М.: Педагогика, 1972. – С. 208.
- 20.Медведева Н. Виявлення творчого потенціалу. Стратегії реалізації задуму / Н. Медведева // Психолог. – 2006. – № 40. – С. 12–15.
- 21.Моляко В.О. Концепція виховання творчої особистості / В.О.Моляко // Радянська школа. – 1991. – № 5. – С.47-51.
- 22.Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема // Психологічна газета / О.В. Моляко. – 2005. - №6. – С.4-5.

23. Нікуліна, Т. Взаєморозуміння: [проект з організації та реалізації питань розвитку творч. здібностей дітей] / Т. Нікуліна // Шк. світ. – 2012. – № 19. – С. 9-12.
24. Підгорна В. В. Методика та педагогічні умови впровадження мультимедійних технологій / В.В. Підгорна // Видавництво А.С.К., 2003. - 192с.
25. Пономарев Я. А. Фазы творческого процесса / Я. А. Пономарев. - В сб.: Исследование проблем психологии творчества. М., 1983. - с. 47 – 76.
26. Пономарев, Я. А. Психология творчества: общая, дифференцированная, прикладная / Я. А. Пономарев. - М: МГУ, 1990. - 221 с.
27. Пономарев, Я. А. Психология творчества и педагогика / Я. А. Пономарев. - М.: Педагогика, 1983. - 289 с.
28. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncepc.pdf
29. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика . За заг. ред. О.М. Коберника. – К.: Наук. світ, 2003. - 172 с.
30. Рубинштейн, С. А. О мышлении и путях его исследования / С. А. Рубинштейн. - М.: АН СССР, 1958. - 148 с.
31. Симоненко В. Д., Ретивых М. В., Матяш Н. В. Технологическое образование школьников. Теоретическо-методологические аспекты / Под ред. В. Д. Симоненко. — Брянск: Изд-во БГПУ, НМЦ «Технология», 1999. — 230 с.
32. Сисоева С. Творчість як умова самореалізації особистості / С. Сисоева // Професійно-художня освіта України : Зб. наук. пр. / Ред. І. А. Зязюн. – Вип. II. – К.–Черкаси, 2003. – С. 20-26

- 33.Слюсаренко Н.В. Науково-методичне забезпечення організації навчально-пізнавальної діяльності учнів 5-9 класів на уроках обслуговуючої праці: Монографія. – Херсон: Айлант, 2003. – 120 с.
- 34.Творча особистість – головна мета виховання [Електронний ресурс] // Освіта ua: освітній портал. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/upbring/1476/>
- 35.Теплов Б.М. Психология и психофизиология индивидуальных различий. Избранные психологические труды. Акад. пед. и социал. наук, Моск. психол.-социал.ин-т. / Б.М. Теплов. - М.: Т.1 Психолого-социальный ин-т., 1990 - 538 с.
- 36.Теплов Б.М. Психологические вопросы художественного воспитания. / Б.М. Теплов. // Известия АПН РСФСР. - Вып. II. — М.; Л., 1947. – 295с.
- 37.Терещук А. Методи творчої діяльності на уроках трудового навчання / А. Терещук // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 1. – С. 19-23.
- 38.ТЕХНОЛОГІЇ (рівень стандарту). Програма для 10-11-х класів ЗНЗ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58969/>
- 39.Технології Профільний рівень 10–11 класи спеціалізація Швейна справа. Навчальна програма закладів загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58970/>
- 40.Технології Профільний рівень 10–11 класи спеціалізація Швейна справа. Навчальна програма закладів загальної середньої освіти. К.: 2017. – 23с.
- 41.Тихомиров О.К. Психология мышления: Учебное пособие для студ. вузов, обуч. по спец. «Психология». – М.: Изд-во Моск. ун-та. –1984. – 240 с.

42. Трошкін О.В. Навчально-творча діяльність, її сутність і значення для розвитку ініціативності студентів // Гуманізація навчально-виховного процесу: Зб. наук. праць. Вип. 19. – Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2003. – С. 124-129.
43. Хотунцев, Ю.Л. Образовательная область «Технология»: достижения и нерешенные проблемы: По материалам VI Междунар. конф. «Технология 2000: теория и практика преподавания технологии в школе», г. Самара; 16-18 мая 2000 г. / Ю.Л. Хотунцев // Педагогика. - 2001.-№1.-С. 107-109.
44. Шпак Л.М. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Розвиток творчих здібностей учнів основної загальноосвітньої школи з конструювання та моделювання одягу на уроках трудового навчання» / Шпак Л.М. - Київ, 1999. – 20с.
45. Ящук С. М. Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання / С.М. Ящук // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2003. - № 2 - С. 13-16.
46. Tanklevska, N., Petrenko, V., Karнаushenko, A., & Melnykova, K. (2020) World corn market: analysis, trends and prospects of its deep processing. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 6(3), 96-111. Retrieved from <https://are-journal.com/index.php/are/article/view/339>
47. Petrenko, V., & Melnykova, K. (2018). Formation of vertically integrated agrarian enterprises with foreign capital. Technology transfer: innovative solutions in Social Sciences and Humanities, 13-15.